

Sprawozdanie z działalności Sekcji Demografii Historycznej Komitetu Nauk Demograficznych PAN za lata 2008–2009

opracował Piotr Rachwał

W okresie sprawozdawczym odbyło się 10 posiedzeń naukowych, w których uczestniczyło od 12 do 26 osób. Badacze reprezentowali ośrodki naukowe z Białegostoku, Krakowa, Lublina, Łodzi, Olsztyna, Poznania, Rzeszowa, Szczecina, Torunia, Warszawy, Wrocławia i Zielonej Góry. 14 października 2008 roku dr Janina Gawrysiakowa poprosiła o zwolnienie z funkcji sekretarza Sekcji Demografii Historycznej PAN. Obowiązki te pełniła od listopada 1981. Profesor Cezary Kukło, przewodniczący Sekcji, podziękował dr Gawrysiakowej za wieloletnią pracę i poświęcenie. Na nowego sekretarza wybrano dr. Piotra Rachwał.

Stałymi punktami posiedzeń Sekcji były referaty i komunikaty naukowe, sprawy wydawnicze oraz informacje o nowościach wydawniczych z zakresu demografii historycznej i nauk pokrewnych. W czerwcu 2009 roku została zaprezentowana długo oczekiwana praca Cezarego Kukli *Demografia Rzeczypospolitej przedrozbiorowej*, Warszawa 2009.

5 lutego 2008 roku Robert Jop omówił *Rejestrację zmarłych dzieci w metrykach parafii Łączna w drugiej połowie XVIII wieku*. Referent przeanalizował dwie księgi zmarłych z lat 1737–1791 i 1791–1796. Ustalił między innymi, że od 1768 roku rejestrowano dzieci zmarłe do 7. roku życia.

1 kwietnia 2008 roku Mikołaj Szołtysek wygłosił referat *Formy rodziny w Koronie i na Litwie u schyłku Rzeczypospolitej: tożsamość i różnorodność*. Posługując się bazą danych obejmującą 159 parafii, 693 wsie (18 440 gospodarstw domowych i 103 070 osób), poruszył kwestie nuklearyzacji gospodarstw, struktury wieku, pozycji w gospodarstwie poszczególnych jej członków.

Anitta Maksymowicz zreferowała problem *Narodowość, pochodzenie społeczne i terytorialne emigrantów z terenów pogranicza śląsko-wielkopolsko-brandenburskiego do południowej Australii w XIX wieku* (zob. niniejszy tom PDP, s. 141–156).

3 czerwca 2008 roku Konrad Wnęk analizował temat *Migracje do Lwowa w XIX–XX wieku (do 1931)*. Podstawę źródłową stanowiły materiały opracowane przez Miejskie Biuro Statystyczne we Lwowie. Ich analiza wykazała, iż migracje odegrały istotną rolę w rozwoju demograficznym miasta. W latach 1890–1931 ludność napływowa stanowiła ponad połowę mieszkańców. Najwięcej migrantów pochodziło z okolicznych województw (lwowskiego — 47%, tarnopolskiego — 23 %, stanisławowskiego — 10%). Referent przedstawił także strukturę ludności napływowej pod względem wyznania, płci i wykształcenia.

14 października 2008 roku Krystyna Górna wygłosiła referat *Śmierć „ze starości”. Ludzie starzy i długowieczni na podstawie wybranych metryk śląskich z XVIII i pierwszej połowy XIX wieku*. Na podstawie rejestracji zgonów parafii Krapkowice i Radzionków autorka ustaliła liczbę zarejestrowanych zgonów ludzi starych (58–106 lat), sezonowość miesięczną zgonów, stan cywilny zmar-

łych. Szczególnie zajmująca okazała się kwestia wpływu sytuacji ekonomicznej i wykonywanego zawodu na długość życia (zob. niniejszy tom PDP, s. 69–98).

2 grudnia 2008 roku Lidia Zyblikiewicz omówiła *Pochodzenie mieszkańców Krakowa w II połowie XIX wieku*. W badaniach autorka wykorzystała spisy ludności z lat 1857, 1869, 1880 i 1890. W dyskusji zwrócono uwagę na zaniedbania w ostatnich latach w badaniach nad ruchem wędrownym.

3 lutego 2009 roku Dariusz Szudra ukazał *Spójeczno-przestrzenne zróżnicowanie umieralności niemowląt w Szczecinie przed I wojną światową*. Badania oparł między innymi na korespondencji królewskich lekarzy okręgowych z władzami rejencji szczecińskiej oraz na sprawozdaniach administracyjnych miasta Szczecina. Wyróżnił cztery główne kategorie czynników oddziałujących na umieralność niemowląt: społeczno-kulturowe, instytucjonalne, ekonomiczne oraz ekologiczne.

7 IV 2009 roku Konrad Wnęk wygłosił referat *Właściciele nieruchomości w Krakowie w świetle stałego katastru gruntowego w połowie XIX wieku*. Podstawę źródłową badań stanowiły: kataster Galicji z lat 1848–1852 oraz spisy ludności Krakowa z lat 1850 i 1857. Do digitalizacji materiału kartograficznego autor wykorzystał program MapInfo Professional. Metoda kartograficzna wykorzystana w badaniach posłużyła nie tylko do prezentacji danych, ale także jako narzędzie analizy.

2 czerwca 2009 roku Piotr Rachwał wygłosił referat *Statystyki konsystorskie jako źródło do badań demograficznych (na przykładzie statystyki Chelmskiego Konsystorza Grekokatolickiego w XIX wieku)*. Scharakteryzował wartość statystyk konsystorskich o stanie i strukturze ludności dla badań demograficznych, konfrontując je ze wzorcowymi współczynnikami ruchu naturalnego, a także porównując statystyki z danymi w księgach stanu cywilnego oraz materiałami drukowanymi o stanie zaludnienia.

13 października 2009 roku Mateusz Wyżga przedstawił wyniki badań nad *Spójecznictwem parafii Raciborowice w świetle ksiąg metrykalnych z XVII–XVIII wieku*. Określił wiarygodność materiału źródłowego i poruszył problemy: migracji, urodzeń wielorakich, dzieci nieślubnych, sezonowości i przyczyn zgonów. Na podstawie zabudowy mieszkalnej z końca XVIII wieku oszacował zaludnienie dymu w tej parafii na 6,3 osoby (zob. niniejszy tom PDP, s. 157–171).

1 grudnia 2009 roku Arkadiusz Rzepkowski omówił *Strukturę społeczną ludności województwa łódzkiego w świetle powszechnego spisu ludności z 30 września 1921 roku*.